

Het verhaal van

De Sint Gertrudis- kerk in Heerle

Van middeleeuwse kapel naar modern dorpshuis

Roosendaal

De Sint Gertrudiskerk in Heerle

Wie tegenwoordig van Heerle naar Bergen op Zoom wil, rijdt de Torenbaan in en staat in een mum van tijd in het centrum van de stad. In de dertiende en veertiende eeuw is dat wel even anders. Er zijn alleen zandwegen die in voor- en najaar vanwege de regen praktisch onbegaanbaar zijn. In de winter bedekt met een dikke laag sneeuw en in de zomer stoffig van het mulle zand. Bovendien is het gebied tussen het dorp en Bergen op Zoom begroeid met heide en liggen er talloze vennen en plassen, zoals de Bameer, het Swartven, Lijntjesven, de Somppe en het Claesven.

Deze streek valt in die tijd onder het bisdom Luik en Theobald van Bar, de bisschop van Luik, is er tijdens een bezoek aan dit deel van zijn bisdom achter gekomen dat de pastoor van Bergen op Zoom in het voor- en najaar en in de winter onmogelijk naar Heerle kan om er de biecht af te nemen en de communie uit te reiken. Dat geldt omgekeerd ook voor de parochianen die niet naar de kerk kunnen op zondag door de barre toestand van de paden en wegen.

Een naar gevolg is ook dat de parochianen van Heerle overlijden zonder de laatste sacramenten ontvangen te hebben. Hun stoffelijk overschot blijft lang boven aarde met alle gevolgen van dien en het vormt op die manier een gevaar voor de gezondheid van de gelovigen.

De bisschop vindt daarom dat Heerle een eigen pastoor moet krijgen en dat is mogelijk, omdat de bewoners van Heerle toegezegd hebben om te zorgen voor voldoende inkomsten voor deze geestelijke. Theobald van Bar geeft tevens toestemming om een doopkapel te bouwen.

Wie die eerste pastoor is van 'Harella' of Heirul, is niet bekend. In een artikel in de Ghulden Roos van 1957 oppert Korneel Sloomans dat het mogelijk Claese van den Leyen is geweest. Pas in 1419 en 1421 wordt een melding gemaakt van 'Wilhelmus van Spelle' die pastoor in Heerle is.

De eerste kerk

Hoe de eerste kerk eruitzag, is niet bekend, maar op een schetskaartje van een deel van het Markiezaat van Bergen op Zoom dat gedateerd is rond 1545 staat een schets van het kerkgebouw van Heerle. Hierop is een kleine kerk te zien met een schip, een toren en een aanbouw in de vorm van een kapel. Het geheel is omgeven met een wal die waarschijnlijk rond de begraafplaats liep. In die tijd was het nog gebruikelijk om de overledenen van rijke families in de kerk te begraven en minder gegoeden op het kerkhof dat bijna altijd rond de kerk lag.

Het feit dat op de tekening een kerkje compleet met toren is getekend, betekent dat er in de loop van de jaren flink aan de doopkapel is gebouwd. Dat idee wordt onderbouwd door een dekenaal verslag van 12 mei 1606. Deken Schoofs schrijft dan dat hij de kerk van de Heilige Gertrudis te Heerle heeft bezocht: „De kerk is evenwel behoorlijk hersteld en zo sierlijk als ik er geen in mijn gebied heb ontmoet.” Hij schrijft verder dat er in de kerk twee altaren staan, het ene toegewijd aan de Heilige Maagd Maria en het andere aan Sint Joris. Dit laatste altaar wordt door een genootschap in stand gehouden. Mogelijk is hier sprake van een schutterij.

Toch blijkt niet alles in orde te zijn in de parochie, want de deken noteert dat er sprake is van ‘een groot misbruik en dwaling’. Zowel de pastoor als de bewoners hebben hem verteld dat het doopsel van zuigelingen vaak tot veertig dagen na de geboorte wordt uitgesteld. Op de dag waarop de vrouw haar kerkgang doet, vindt het doopsel plaats. Dan wordt meteen een maaltijd verzorgd voor de burens, zoals in deze streek een gebruik is.

Op een schetskaartje uit 1545 komt de oudst bekende afbeelding van de kerk van Heerle voor. (ARR inv. Nr. 599)

1545

1606

Kerk naar de hervormden

1617

Heel West-Brabant lijdt in deze periode onder de oorlogshandelingen en het platteland raakt praktisch helemaal ontvolkt. In de verslagen van de deken uit 1617 en 1620 is sprake van slechts 112 communicanten in Heerle, terwijl er geen enkele hervormde woont.

1648

Dan wordt de Vrede van Munster in 1648 gesloten en moeten de geestelijken het markiezaat verlaten. De kerk gaat naar de hervormden en de katholieken zijn aangewezen op een schuurkerk. De parochie Heerle wordt onderdeel van de parochie Wouw.

1665

Bij een visitatie in 1665 wordt geconstateerd dat Heerle 300 communicanten heeft en slechts één protestantse familie telt. Eén familie kan natuurlijk nooit het onderhoud van de kerk betalen, dus worden de katholieken verplicht om een deel van het onderhoud van het gebouw te betalen, terwijl ze er geen gebruik van mogen maken.

Een primitieve schets van Heerle met de kerk als middelpunt uit 1721. De schets werd gemaakt door A. Plaatman. (Gemeentearchief BoZ, Archief van het leenhof inv. Nr. 20)

De katholieken uit Heerle bezoeken voortaan de schuurkerk in Wouw, maar één keer per jaar, op de feestdag van Sint Gertrudis (17 maart), wordt in Heerle een schuur ingericht om er de mis op te dragen. In die mis wordt het Gertrudiszand gewijd. In de loop van de dag komen dan de bewoners van het dorp en het platteland een schepje zand halen. Thuis wordt dat zand uitgestrooid op plaatsen waar muizen zitten, want dat zand helpt, volgens de verhalen, om de muizen te verjagen.

Tijdens de Spaanse Successieoorlog, in het begin van de achttiende eeuw, wonen in het dorp nog 320 mensen, vier jaar later zijn er dat nog maar 312. Tijdens het beleg van Bergen op Zoom in 1747 wordt Heerle opnieuw niet gespaard. Er worden troepen ingekwartierd, er moeten karren en paarden geleverd worden, voedsel moet naar Bergen op Zoom worden gebracht en bewoners worden te werk gesteld. Het is in het dorp beslist niet veilig toeven.

De katholieken krijgen hun kerk terug

In de Franse tijd krijgen de katholieken overal hun kerken terug. In Heerle gaan er jaren overheen voor het zover is, maar op 4 november 1800 is het eindelijk zover. De kerk is dan wel in handen van de katholieken, maar van een eigen parochie is nog geen sprake. Heerle krijgt een 'rector', een priester van de pastorie in Wouw die de mis komt lezen en de sacramenten toedienen.

Of de katholieken blij zijn met hun kerk blijft een vraag, want 'dezelve is in een en zeer bouwvalligen toestand', verklaren enkele leden van het kerkbestuur in 1809. De gemeente Wouw schiet 900 gulden voor om de meest noodzakelijke reparaties te verrichten. Maar er is eigenlijk 8.707 gulden nodig om het gebouw helemaal op te knappen. Bij harde wind durven de bewoners van het dorp niet in de buurt van de toren te komen vanwege vallende stenen en de klokken zijn gebarsten. Bij de berekening van dit bedrag is een tekening bijgevoegd waaruit blijkt dat de kerk 82 voet (25 meter) lang en 37 voet (11,5 meter) breed is, terwijl de toren 60 voet (18 meter) de lucht in steekt.

1747

1800

1809

1833

Uiteindelijk komt er geld om de kerk te herstellen en de toren af te breken. In 1833 wordt Heerle weer een parochie. Op dat moment staan er in Heerle 97 huizen en zijn er 630 bewoners. Op 20 november 1833 wordt Petrus Potters tot pastoor benoemd. Hij is in Heerle geboren en zijn levenswerk wordt het realiseren van een compleet nieuw kerkgebouw.

1861

Hij krijgt het voor elkaar om een volledig nieuwe kerk te laten bouwen. De eerste twee ontwerpen worden door de bisschop afgewezen omdat ze te duur uitvallen. Maar in februari 1861 wordt de oude kerk afgebroken en een maand later wordt de bouw van de nieuwe kerk gegund aan Cornelis van Blerk uit Leur voor een bedrag van 26.890,- gulden. De kerk, een ontwerp van leerling-architect J. van Mansfelt, moest 38 el (26 meter) bij 17 el (12 meter) worden. De bouw verloopt voorspoedig, want op 12 december 1861 wordt de eerste mis opgedragen. Pastoor Petrus Potters heeft het gereedkomen van de kerk nog meegemaakt, want hij overlijdt pas in 1869 en is dan 36 jaar priester in het dorp geweest. In de jaren die volgen wordt het interieur van de kerk nog verfraaid en versierd.

1869

Het interieur van de kerk voor de verbouwing in 1924 (Collectie Kerkbestuur Heerle)

Een kerk dwars over de oude

Aan het eind van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw groeit het dorp Heerle flink en dat betekent dat de kerk te klein is. Pastoor Emil Ongenaë klopt bij de bisschop aan om toestemming te krijgen om de kerk te vergroten. Er is al een architect in de arm genomen en dat is niet de minste: Dom Paul Bellot. Bellot komt met een heel bijzonder plan: de bouw van een nieuw middenschip met priesterkoor dwars op de bestaande kerk! Het oude priesterkoor zal intact blijven, maar door de ingang van de kerk naar de zijkant te verleggen, ontstaat een volledig ander beeld. De nieuwe overkapping wordt helemaal in staal uitgevoerd en dat drukt de prijs enorm. De kap weegt 1.500 kilo en is twaalf meter lang. Op 21 juni 1924 schrijft regionaal blad 'De Grondwet': „Dezer dagen konden we een groot gedeelte van het ijzeren kapwerk, voor de kerk op Heerle wat aan de fabriek „Holland“ aan den Havendijk alhier in elkander gemonteerd wordt in oogenschouw nemen. Het geheel wat er keurig uitziet, bewijst wel dat de N.V. „Holland“ op het gebied van ijzerconstructie zeer goed thuis is. We vernamen dat deze week ook de Zeereerw. Heer Pastoor Ongena van Heerle, met zijn Kapelaan en den architect het kapwerk hadden wisten bekijken.” Een paar dagen later wordt in de vroege ochtenduren de constructie met verzwaarde karren naar Heerle vervoerd.

Een ansichtkaart van de kerk en patronaat voor 1924 (coll. René Hermans)

Advertentie in 'De Grondwet' van 26-1-1924

Aanbesteding

Het R. K. KERKBESTUUR der parochie der H. Gertrudis te Heerle gem. Wouw, zal op Vrijdag 8 Februari 1924, in het openbaar

AANBESTEDEN:

onder R. K. Georganiseerde aannemers
Het vergrooten van de R. K. Kerk te Heerle met bijkomende werken.

Bestek met 6 teekeningen zijn te bekomen aan de St. Paulabdij te Oosterhout, tegen voorsuitbetaling van f 15.00 (fr. p. post f 15.25).

Restitutie bij ongesch. inlev. op den dag der beseding f 7.50.

Inlichtingen aan de St Paulabdij alle werkdagen van 8—12 uur, behalve Zaterdags,

Oosterhout, 24 Jan. 1924.

Namens het Kerkbestuur,
 De Pastoor,
 E. ONGENDE.

1924

Dom Paul Bellot

1906

Paul Bellot wordt in 1876 in Parijs geboren en studeert daar bouwkunde aan de Ecole des Beaux Arts. Op 22-jarige leeftijd treedt hij in bij de Benedictijnen van Solesmes. In 1906 worden de monniken van Saint-Paul de Wisques uit Frankrijk verdreven en zij vestigen zich in Oosterhout. Père Bellot wordt met de bouw van het nieuwe klooster belast. In 1919 is hij terug in Oosterhout, nu om te werken aan de vergroting van de kloosterkerk.

1922

Vanaf dat moment doen verschillende kerkbesturen een beroep op Dom Bellot vanwege zijn kundigheid om te bouwen met baksteen. Zo bouwt hij de kerk van Noordhoek (1922) en vergroot hij de kerk van Heerle (1924). Later krijgt hij nog opdrachten voor de kerken in Besooyen, Leerdam, Nijmegen (Theriasiakerk) en Eindhoven (H. Hartkerk). Hij beperkte zich niet alleen tot kerken maar bouwt ook de bewaarschool in Bavel, de kerkhofkapel in Bloemendaal en het gymnasium van de paters Augustijnen in Eindhoven.

1944

Na zijn 'Nederlandse periode' gaat hij terug naar Frankrijk waar hij bij veel bouwwerken betrokken is. Aan het eind van de jaren dertig, net voor de Tweede Wereldoorlog uitbreekt, vertrekt Bellot naar Canada waar hij betrokken is bij verschillende bouwprojecten werken. Hij overlijdt in Canada in 1944.

Toen Dom Bellot vanwege een abces aan zijn voet niet naar Heerle kon komen, stelde hij de pastoor op deze wijze op de hoogte.

Op 12 augustus meldt de krant dat de uitbreidingswerkzaamheden zover gevorderd zijn, dat de vlag er op kan. De kerk wordt verfraaid met glas-in-lood-ramen van Joep Nicolas en dat levert zeker een meerwaarde op. Het werk vordert dan snel en op 24 november 1924 kan Mgr. P. Hopmans de verbouwde kerk consacrereren.

Niet altijd gaat het de parochie voor de wind. Zo moet de pastoor in 1926 150 parochianen afstaan aan de nieuwe parochie die in Moerstraten opgericht wordt. Pastoor Ongenaë verzet zich hevig, maar dat heeft geen resultaat.

Een foto genomen vanaf de begraafplaats waarop rechts het priesterkoor van de oude kerk nog te zien is. Tijdens de bevrijding werd het oude priesterkoor vernield en later niet meer herbouwd. (Collectie De Vierschaer-Wouw)

1924

1926

Het interieur van de kerk voor de verbouwing in 1924 (Collectie Kerkbestuur Heerle)

Flinke schade tijdens de bevrijding

1944

In oktober 1944 loopt de Gertrudiskerk flinke schade op tijdens de bevrijding. Pastoor Josephus Moors schrijft er weinig over, maar zijn opvolger pastoor J. Ooninx, die in 1945 benoemd wordt, heeft er een uitdaging aan. Het priesterkoor van de oude kerk is compleet vernield, de toren kreeg een aantal voltreffers en complete muurdelen werden uit de kerk geschoten.

Dat betekent jarenlang repareren en herstellen. Zo komt er een nieuwe muur op de plaats waar het priesterkoor van de oude kerk stond en ter gelegenheid van het 650-jarig bestaan van de parochie schenken de parochianen nieuwe ramen die door kunstenaar Kees Keijzer worden vervaardigd.

1974

In 1974 worden activiteiten op touw gezet om 70.000 gulden bijeen te sprokkelen om ramen te verplaatsen, het interieur te schilderen en de oude toegangsdeur onder de toren weer in gebruik te nemen. Het hek dat altijd rond de kerk stond wordt weggehaald en er wordt een nieuw kerkplein aangelegd.

Tussen al die herstelwerkzaamheden door wordt feest gevierd ter gelegenheid van het 650- en 675-jarig bestaan van de parochie.

1986

Als in 1986 de kerk wordt geïnspecteerd, slaat de schrik om het hart van het kerkbestuur. Er vallen stenen uit de westgevel en ook de toren en het interieur moeten weer onder handen genomen worden. Liefst 900.000 gulden is nodig. Dat kan het kerkbestuur niet opbrengen en dus slaan de parochianen de handen ineen voor de 'Actie Kerkherstel Heerle'. Een enorme thermometer tegen de gevel van de kerk geeft de stand van zaken aan. Uiteindelijk wordt op deze manier ruim 88.000 gulden bijeen gebracht. Dit is de basis voor het uitvoeren van het eerste deel van het herstelplan. Later wordt een groot deel van de pastoriëtuin verkocht en op die manier kan uiteindelijk de renovatie worden afgerond.

Van parochiecentrum naar dorpshuis

Na de verkoop van de pastorie in 1997 is er behoefte aan een nieuw parochiecentrum. In de periode tussen 1993 en 1999 zijn er al verschillende plannen gemaakt variërend van een aanbouw aan de basisschool tot een nieuwe ruimte tegen de achtergevel van de kerk. De keuze valt uiteindelijk op de bouw van een ruimte in de kerk en eind 1999 gaat het werk van start. Kerkbanken moeten weg, beelden worden verplaatst en de doopvont met een gewicht van 600 kg gaat naar zijn oorspronkelijke plaats. In juni 2000 is het werk gereed en voor een bedrag van 199.000 gulden heeft het dorp een ruimte voor vergaderingen, kleine eucharistievieringen en een centrum waar mensen ontvangen kunnen worden.

Het interieur van de Gertrudiskerk na de verbouwing in 2013. Tijdens de open dag op 6 januari was het een drukte van belang (Foto Adriëne Hermans)

De Gertrudiskerk rond 1970. Let op de twee uurwerken! (Coll. René Hermans)

1997

1999

2007

Als in 2007 het 700-jarig bestaan van de parochie wordt gevierd, is die inmiddels opgegaan in de parochie 'Onze Lieve Vrouw in 't Woud'. De kerken van Wouw, Heerle, Wouwse Plantage en Moerstraten vallen onder de nieuwe parochie. Het is onder meer het gevolg van het tekort aan priesters, maar ook veel gelovigen hebben de kerk de rug toegekeerd. Geert Muijs, lid van het feestcomité, geeft dan al aan dat dit wel eens het laatste jubileumfeest zou kunnen zijn. Er is op dat moment een gebiedsvisie van de gemeente Roosendaal, waarin staat aangegeven dat in de kerk het dorpshuis komt. In dat plan staat ook aangegeven dat er appartementen in de kerk komen.

2008

In 2008 is Woningcoöperatie Soomland uit Bergen op Zoom bereid om het plan te realiseren, maar als de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geen toestemming wil geven voor elf appartementen haakt de coöperatie af, omdat er dan te veel geld toegelegd moet worden op de verbouwing. De plannen worden gewijzigd en er komen geen appartementen in het gebouw. In 2013 is de verbouwing gereed en op zondag 6 januari stroomt de kerk vol parochianen en mensen uit de regio. Niet om de eucharistie te vieren, maar om het nieuwe interieur te bekijken. Iedereen is het er over eens dat het fraai is geworden. „Met behoud van de pilaren, de gewelven heeft Oomen Architecten een fraai geheel geschapen”, schrijft BNDDeStem een dag later. In de kerk is een verdiepingsvloer gelegd en zo zijn er twee vergaderruimtes gemaakt.

2013

Op de begane grond zijn wachtkamers een spreekkamer voor huisarts Markx gemaakt. Voor het dorpshuis is er een vergader- en ontspanningsruimte, natuurlijk een foyer en bar en een grote zaal waar activiteiten plaats kunnen vinden. Tenslotte is in het gebouw nog een kleine gebedsruimte waar vijftig mensen een plaats kunnen vinden.

Met deze laatste verbouwing en renovatie moet Heerle weer een flink aantal jaren vooruit kunnen met de kerk en het dorpshuis.

De pastorie

Over een pastorie in middeleeuws Heerle is niets bekend. Pas nadat Heerle in 1833 weer een eigen pastoor heeft gekregen, wordt gezocht naar huisvesting voor de zielenherder. Pas in 1838 is er sprake van een pastorie in het dorp. Die wordt gebouwd op de plaats waar het gebouw tot op heden staat. Niet dat er nog een pastoor in woont, want het gebouw is in oktober 1997 door het kerkbestuur verkocht.

In 1838 is er sprake van een armoedig gebouw en de tuin lijkt meer aandacht te krijgen dan het onderkomen van de priester.

In 1866 krijgt Heerle een kapelaan en dat betekent dat er twee priesters en mogelijk een huishoudster in het gebouw wonen. Toch duurt het tot 1894 voor bisschop Leijten van Breda toestemming geeft om het gebouw op te knappen en uit te breiden.

*De pastorie op een Ansichtkaart die werd verstuurd in 1911
(Collectie René Hermans)*

1833

1838

1866

1944

In de kerkrekeningen staan bijna jaarlijks reparaties en verbeteringen aan de pastorie genoteerd.

Tijdens de bevrijding in 1944 krijgt de pastorie het zwaar te verduren. In juli wordt het gebouw gevorderd en er neemt een Duitse kapitein met een aantal officieren zijn intrek. Door het verzet wordt de situatie gemeld aan de geallieerde troepen en die vuren gericht granaten op het gebouw met als gevolg zware beschadigingen.

Direct na de Tweede Wereldoorlog wordt begonnen met het herstel en het gebouw dient tot begin van de jaren negentig van de vorige eeuw als pastorie en vergader- en administratieruimte van de parochie. Pastor Hans de Kort is de laatste bewoner samen met huishoudster J. Wijten. Als De Kort voor studie naar Rome vertrekt, wordt voor de huishoudster een andere woning gezocht en wordt de pastorie verkocht.

*Tijdens de bevrijding in 1944 werd de pastorie zwaar beschadigd
(Foto Jan Pijls)*

Het klooster en het parochiehuis

Twee (voormalige) gebouwen, die op initiatief van de pastoor van de Gertrudisparochie tot stand kwamen, zijn de moeite van het vermelden waard: Het Antoniusklooster en het Aloysiuspatronaat.

Pastoor Lambertus de Boer zet zich in 1889 in om een zusterklooster in Heerle van de grond te krijgen. De zusters kunnen dan het katholiek onderwijs in het dorp verzorgen.

Tot dat moment kent Heerle alleen openbaar onderwijs. Ondanks het feit dat voortvarend met de bouw van het klooster wordt begonnen, duurt het tot 1 oktober 1896 voor de zusters penitenten recollectinen uit Oudenbosch naar Heerle komen. Acht zusters nemen dan hun intrek in het klooster en ze gaan aan de slag om de meisjes uit het dorp te onderrichten en daarbij wordt het katholieke aspect natuurlijk niet vergeten. Een belangrijk onderdeel is eveneens 'nuttig handwerken', want in die tijd is het belangrijk dat een meisje wordt opgeleid tot een goede huisvrouw.

De school wordt toegewijd aan de heilige Antonius, net als het klooster en zijn beeld staat jaren boven de hoofdingang. In de loop van de jaren komt er ook een katholieke school voor jongens, maar per 1 augustus 1963 fuseren de twee scholen. Het schoolgebouw is dan al zover versleten dat nieuwbouw noodzakelijk is. Toch duurt het tot 1967 voor een nieuwe school, nu met de naam Berkenveld, in gebruik genomen kan worden. Een jaar eerder is het zustershuis afgebroken en op die plaats komen twee nieuwe lokalen en een ruime hal. Een mooi hoogtepunt was in 1996 de viering van honderd jaar katholiek onderwijs in Heerle. Bij die gelegenheid wordt een herdenkingsplaat uitgegeven.

1889

1896

1963

1996

Ruimte voor verenigingen

1912

Heerle heeft altijd een rijk verenigingsleven gehad. Die verenigingen vinden in het begin van de twintigste eeuw onderdak in de zeven cafés die het dorp rijk is en soms in de schoolgebouwen. Pastoor De Boer is van mening dat Heerle een eigen patronaatsgebouw dient te krijgen. Het gebouw wordt gerealiseerd als hij in 1912 met emeritaat gaat. Het wordt een gebouw van dertig meter lang en dertien meter breed naast de kerk.

Er komen vergaderzalen, een grote kelder en natuurlijk een podium waar de zes toneelverenigingen die Heerle op een bepaald moment rijk is, gebruik van kunnen maken. Warm is het er in de winter niet, want een grote kachel in de grote zaal is de enige warmtebron.

1970

Het gebouw doet soms ook dienst als school en als kerk als er werkzaamheden aan die gebouwen verricht worden, maar langzaam raakt het in verval. In 1970 worden er stappen ondernomen om een nieuw dorps huis te bouwen. De dorpsgemeenschap brengt zelf ruim 30.000 gulden bij elkaar en met subsidie kan in 1972 met de bouw van dorps huis De Schalm gestart worden in Heerle-Noord. Op 8 oktober 1972 vindt de officiële opening plaats en kort daarna sneuvelt het parochiehuis onder de slopershamer en krijgt Heerle een nieuw dorpsplein.

1972

Het gebouw van De Schalm heeft inmiddels plaats moeten maken voor een nieuwbouwwijk en de verenigingen die gebruik maakten van dit gebouw hebben onderdak gevonden in de Gertrudiskerk en sporthal Harella.

Het patronaat (rechts) en het klooster (links) met op de achtergrond de kerk. De foto werd gemaakt tussen 1912 en 1924 (Collectie de Vierschaer-Wouw)

Het klooster van de zuster penitenten recollectinen uit Oudenbosch. Links en rechts van het klooster de meisjesschool (Collectie De Vierschaer-Wouw)

Literatuur

Bové, drs. C.A.M. (Kees). Leven in onzekerheid: Heerle van Tachtigjarige Oorlog naar Franse Tijd. In: Van Harella tot Heerle (1998).

Diverse krantenartikelen uit Brabants Nieuwsblad, De Stem en BNDeStem. (1970-2019)

Hellegers, drs. H.A.G. (Henk). Van gesloten naar open gemeenschap: Heerle in de negentiende eeuw. In: Van Harella tot Heerle (1998)

Hermans, M.J.M. (René) en Schijven, drs. F.J.P. (Frank). Van statische naar dynamische gemeenschap: Heerle in de twintigste eeuw. In: Van Harella tot Heerle. (1998)

Muijs, Geert. Geschiedenis van de St. Gertrudisparochie (1986-1988)(1998)
Reijnders, Wim. Inventaris van de archieven van de St. Gertrudisparochie van Heerle (N.B.) 1798-1979, (1982)

Slootmans, Korneel, Heerle. In: De Ghulden Roos, Jaargang no. 17, pagina 30-43. (1957)

Colofon

Erfgoedcentrum Tongerlohuys, 2021.

Samenstelling

René Hermans met aanvulling door Janine Verster

Opmaak

Sterke Zaak

Illustratieverantwoording

Collectie West-Brabants Archief

Heemkundekring De Vierschaer – Wouw

Collectie René Hermans en Kerkbestuur Heerle

Fotografen: Adriëne Hermans en Jan Pijs.

Tongerlohuys

Het verhaal van Roosendaal

Tongerlohuys / Historisch Informatiepunt Roosendaal

Roosendaal